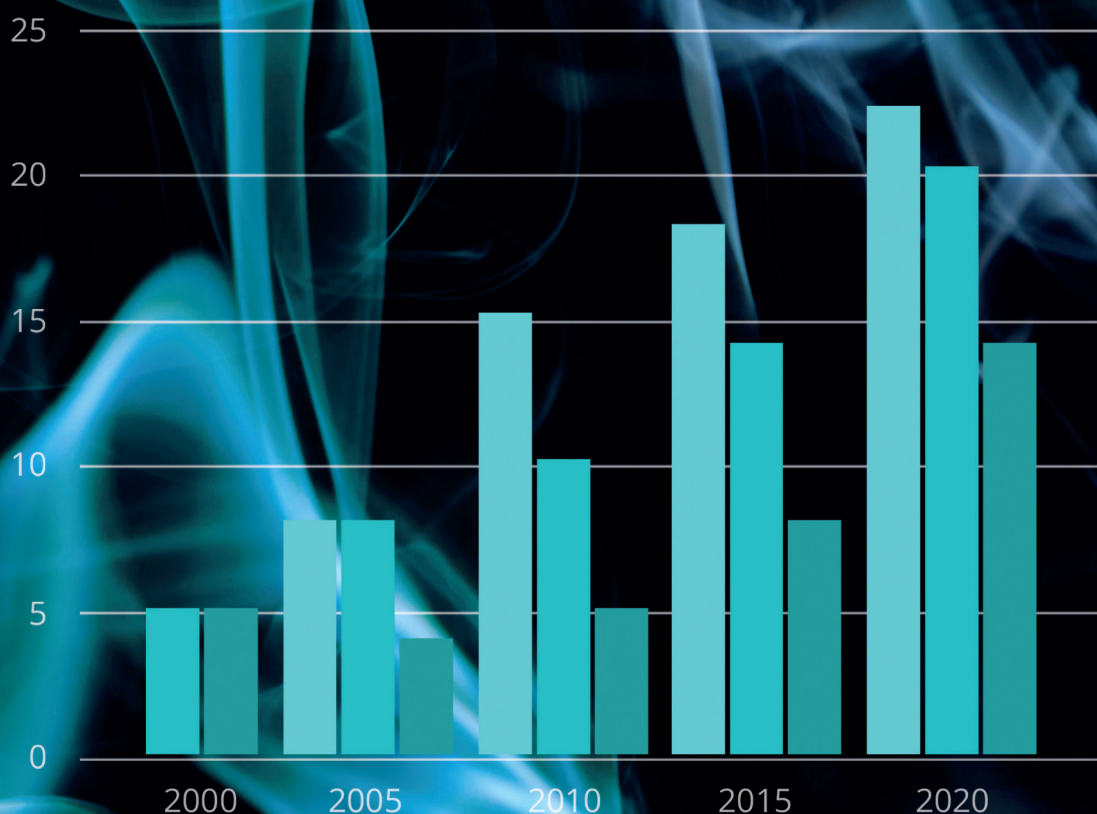

II.

FINANČNÁ ZRELOSŤ V PRAXI

Prípadové štúdie a pracovné listy
pre školy alebo rodičov
na podporu finančnej gramotnosti

Veronika Kalátová

OBSAH

SLOVÁ EKONÓMOV	4
Myšlienky Radovana Vávru	4
Prečo Finančná zrelosť v praxi?	6
PÔŽIČKA NIE JE ZADARMO - RPMN	8
Základné pojmy pôžičiek	9
Poznať nákladovosť pôžičky sa vyplatí	11
Ako sa spláca úmor a úrok	12
TYPY PÔŽIČIEK	16
Kedy je pôžička radosťou a kedy starosťou	17
Typy pôžičiek	17
Rozdiel medzi spotrebiteľským úverom a kontokorentom	18
KREDITNÁ KARTA	24
Aké poplatky a sadzby majú kreditné karty	25
Rozdiel medzi debetnou a kreditnou kartou	26
(NE)VÝHODY POROVNÁVAČOV	30
Hľadanie férovej ceny	31
ŽIVOTNÁ ÚROVEŇ NA DÔCHODKU	36
Pojmy dôchodkovej problematiky	37
Realita výšky starobného dôchodku	38
Starobné dôchodkové sporenie	39
Príprava kapitálu na dôchodok	40
STAVEBNÉ SPORENIE	44
Ako funguje stavebné sporenie	45
Stavebné sporenie alebo sporiaci účet	46
Zákernosti stavebného sporenia	47
INVESTIČNÉ RIZIKÁ	51
Čo je to sporiaci účet, dlhopisy a akcie	52
Výhody a nevýhody investičných aktív	52
Riziká investičných aktív	54
ALOKÁCIA A DIVERZIFIKÁCIA	59
Diverzifikácia nielen podľa typu investičných aktív	60
Dosah alokácie na celkový výnos investície	61
Prečo dodržať investičnú stratégiu	62

FONDY/ETF	66
Princíp fungovania fondov	67
Čo sú ETF	68
Nákladovosť fondov	68
Kúžlo zloženého úročenia	69
BITCOINOVÉ PENIAZE	78
Ako vznikajú peniaze	79
Čo je to bitcoin	80
Riziká bitcoinu	83
Poplatková politika bitcoinu	83
KYBERBEZPEČNOSŤ	88
Čo je to kyberbezpečnosť	89
Pojmy kyberkriminality	89
Kyberbezpečnosť – prevencia	90
Silné heslo sa vyplatí	90
OCHRANA SPOTREBITEĽA	95
Odstúpenie od zmluvy a reklamácie	96
Nekalé praktiky vo finančných produktoch a ako sa brániť	99
Ochrana spotrebiteľa v úverovom produkte	100
ZÁVER	106
Zoznam použitej literatúry a ďalších prameňov	107
Tematický register	109
Info o autorke	111
Vyhlásenie o ochrane vlastníckych práv	111

SLOVÁ EKONÓMOV

Myšlienky Radovana Vávru

Pokiaľ sa chcete v Česku stať vodičom taxíka, máte na to ideálne podmienky. Dopravná výchova sa rieši už v škôlke, deti chodia na dopravné ihrisko a formou jednoduchej hry sa učia zvládať riziko, ktoré pohyb v dopravnom priestore prináša. Situácia je potom dobrá aj na základných školách, na ktorých dopravná výchova pokračuje. Po dovŕšení plnoletosti si u nás môže každý bez problémov urobiť vodičák. Existuje obrovské množstvo autoškôl, ktoré sa každému formou výučby prispôbia. Chcete vodičák iba na automat? Bez problému. Chcete kurz zvládnuť veľmi rýchlo? Bez problému. Už vodičák máte a chcete sa v jazde zdokonaľiť? Bez problému, sme vám k službám. Štát na bezpečnosť cestnej premávky dokonca zriadil organizáciu s vlastným rozpočtom, ktorá pripravuje rôzne detailné stratégie. Štát tiež v tejto oblasti vykonáva dozor, v rámci ktorého rizikové správanie postihuje finančne, ale napríklad aj zákazom činnosti.

Lenže čo robiť, ak sa chcete stať finančne nezávislým? Ako vám štát pomáha v tejto oblasti? Jednoslovná odpoveď je: NIJAKO! Finančná nezávislosť je u nás stále neznámym pojmom a je zahalená hmlou predsudkov, výmyslov a vyložených nezmyslov. Asi najhoršia je predstava, že „bohatstvo a finančná sloboda nie sú pre mňa, tam sa ja nikdy nedostanem a týka sa to iba úzkej skupiny vyvolených.“ Toto je úplný nezmysel a prvou úlohou každého je túto toxickú predstavu opustiť. Počuli ste snáď niekoho niekedy hovoriť, že vodičák nie je pre mňa? Že vodičák je len pre bohatých a mňa sa šoférovanie auta netýka?

Množstvo aktivít je selektívnych. Špičkovým športovcom, umelcom, odborníkom sa stane mizivé percento populácie. Na dosiahnutie takého cieľa sú, okrem disciplíny a znalostí, nutné aj vrodené predpoklady. Talent, somatotyp, inteligencia. Všetko toto dedíme po predkoch a nič s tým v zásade neurobíme. Nič z toho však na dosiahnutie finančnej slobody nie je potrebné. Finančná sloboda je automatickým zaručeným výsledkom niekoľkých kľúčových rozhodnutí. Čím skôr ich urobíte, tým skôr sa finančne slobodnými stanete.

Finančná sloboda je stav, keď máte dostatočný pasívny príjem na to, aby ste mohli žiť spôsobom, ktorý si sami zvolíte. Môžete samozrejme ďalej pracovať alebo stráviť život na cestách. Môžete sa pokojne venovať práci pre spoločnosť, ktorá by vás síce sama o sebe neuživila, ale poskytuje vám uspokojenie a vďaka svojej finančnej slobode si ju môžete dovoliť. Stručne povedané, až finančne slobodný človek je skutočným majiteľom svojho vlastného života!

K finančnej slobode sa dokáže každý človek v našej časti sveta preinvestovať. Nechcem tu uvádzať modelové príklady, koľko mesačne potrebujete odkladať, aby ste vo veku X mali majetok Y. To si môžete naťukať do kalkulačky sami a urobte to. Uvidíte, akým zázrakom je investičné zhodnotenie v dlhom horizonte. Poradím vám však toto:

1. Začnite hneď, nečakajte „až po“ maturite, vysokej škole, po uzavretí manželstva... Nie! Začnite hneď.
2. Dávajte si ciele, ktorých dosiahnutie neobsahuje neprimerané riziko. Na dosiahnutie finančnej slobody potrebujete iba pravidelnosť, čas a primeraný výnos.
3. Berte do úvahy poplatky a hľadajte medzi rovnakými produktmi ten najlacnejší. Zarábať potrebujete vy, a nie investičná spoločnosť
4. Nikdy neprestávajte! Udržte si investičnú disciplínu aj ako finančne nezávislí.

Zvládnete to a budete žiť plný, úžasný život. Veľa šťastia vám praje váš Radovan Vávra. 😊

PREČO FINANČNÁ ZRELOSŤ V PRAXI?

Projekt Finančná zrelosť pomáha zvýšiť si nielen **základy finančnej gramotnosti**, ale aj pochopiť princípy finančných produktov z pohľadu najčastejších chýb, ktoré klienti robia, a **učiť sa kritickému mysleniu** pri predložených ponukách od finančných poradcov alebo bankárov a sebaobrane proti manipulácii.

Projekt Finančná zrelosť pomáha **myslieť a správať sa nielen ekonomicky, ale aj ekologicky**. Sme v dobe, v ktorej je nutné vnímať udržateľnosť ako súčasť nášho života. Nielen deti a mládež by mali cieľiť v rámci svojho osobného rozvoja na tieto oblasti:

- ▶ **starostlivosť o Zem** – nielen z pohľadu ekológie, spoločnosti, histórie, fyzikálnych zákonov a chémie,
- ▶ **starostlivosť o telo** – ako správne jesť, piť, umývať sa, spať, športovať, pracovať, ale patria sem aj vzťahy a pod.,
- ▶ **starostlivosť o peniaze** – ako šikovne hospodáriť, mať správne finančné návyky, vedomosti a schopnosti,
- ▶ **rozvoj kritického myslenia** – o čitateľskej gramotnosti (čítanie s porozumením), o kybernetike, sociálnych sieťach, marketingu, ako hľadať „pravdivé“ informácie, ako ich preverovať a ako byť pozorný v mnohých smeroch.

Finančná zrelosť v praxi sú prípadové štúdie použiteľné nielen v školstve ZŠ/SOU/SŠ/VOŠ/VŠ, ale aj v rodinách tak, aby mladá generácia bola lepšie pripravená plávať vo vodách finančného sveta. Aby **vedela rozlišovať medzi túžbou a potrebou alebo cenou a hodnotou** a aby sa naučila hľadať, premýšľať, kriticky hodnotiť predtým, než bude konať.

Mládež sa naučí orientovať vo svete financií, zodpovedne rozhodovať, prehľbi si znalosti odborných pojmov, bude vedieť porovnávať návrhy finančných produktov, analyzovať riziká a predchádzať prípadnej manipulácii. **Cieľom je prebudiť zvedavosť a záujem o ďalší finančný rozvoj**, vzdelávanie, aby mládež dospela k svojej vlastnej finančnej spokojnosti!

Svet nie je gombička a šťastie obvykle praje pripraveným. Verím, že **každý krôčik osvety PREČO, ČO A AKO S PENIAZMI... nám pomôže udržať si životnú úroveň** a spokojnosť pri nečakaných životných situáciách – či už ide o naše zdravie, stratu zamestnania, dôchodkový vek alebo škodu na majetku.

Projekt Finančná zrelosť v praxi je zastrešený knihou **Finanční zrelosť – klíč k finanční spokojnosti**, ktorá poskytuje viac detailov a doplňujúce informácie na pochopenie problematiky. Na ucelené vzdelávanie je vhodné pracovať s oboma dielami Finančná zrelosť v praxi.

Ako sa v knihe orientovať?

Každá kapitola sa začína príbehom zo života, na ktorom je prípadová štúdia postavená. Po anotácii a opise cieľa konkrétnej témy sa mentor (učiteľ, rodič, sociálny pracovník) a vzdelávaný (žiak/študent) môžu pustiť do práce na prípadovej štúdii. Zadanie je opísané tak, aby aj neodborník v danej problematike zvládol mládež previesť tematickou oblasťou. Všetky pojmy, slovné zvraty sú detailne opísané. Ak sa v knihe odkazuje na webové stránky, adresy, je možné naskenovať ich cez QR kódy. Nájdete aj výsledky – odpovede na otázky, ku ktorým majú vzdelávaní dospieť v rámci zadanej úlohy. Zhrnutie informácií je možné preveriť pripraveným krátkym kvízom. Na konci každej kapitoly sú pripravené pracovné listy na tlač pre výučbu či výchovu.

Zaradenie do výučby

Pre ročníky od 4. triedy a vyššie ZŠ až po SOU, SŠ, VOŠ, VŠ podľa náročnosti témy. Rozsah zadania pre mládež je možné prispôbiť veku cieľovej skupiny a jej doterajším znalostiam finančnej gramotnosti. Výučbu je možné využiť v širších súvislostiach a v prierezových témach – v ekonomike, matematike, IT, občianskej, cudzích jazykoch, sociológii, psychológii, geografii, ekológii, práve, vo filozofii, v etike, environmentálnej výchove, osobnostnej a sociálnej výchove, vo fyzike, v chémii a i.

Rozdelenie úloh podľa úrovni

Svetlotyrkysový kľúč je zadanie pre ZŠ – mentor rozhoduje podľa úrovne mládeže, v akom rozsahu úlohu zadá.

Tmavotyrkysový kľúč je zadanie pre SOU/ŠŠ/VOŠ/VŠ – mentor rozhoduje podľa úrovne mládeže, v akom rozsahu úlohu zadá.

Oba farebné varianty je možné použiť pre všetkých, ktorí sa v danej oblasti rozvíjajú. Pre staršiu mládež je možné úlohu prejsť rýchlejšie, aby sa zjednotili vedomosti o danej oblasti.

Pojmy na účely tejto zbierky:

MENTOR = lektor, učiteľ, pedagóg, rodič, sociálny pracovník

ŠTUDENT = žiak, učeň, študent, vzdelávaný

POZNÁMKA: Kniha je prekladom českej verzie s adaptáciou na slovenský finančný trh. Oblasti, ktoré nebolo možné vyhľadať zo slovenských zdrojov, sa vzťahujú na realie Českej republiky.

PÔŽIČKA NIE JE ZADARMO – RPMN

Príde dcéra do obývačky a vrhne sa na maminku so slovami: „**Mami, potrebujem súrne nový mobil! Všetci v škole majú iPhone a ja vyzerám ako lúzer s tým svojím číňakom.**“ Mamka pozoruje dcérku a položí jej otázku: „A čo má ten iPhone iné než tvoj mobil, aké funkcie alebo aplikácie ti tam chýbajú?“ Dcéra chvíľu premýšľa a odpovedá: „Skrátka iPhone je lepší, ty tomu nerozumieš!“ „No, ja si myslím, že nový mobil nepotrebuješ, ale ak to vnímaš inak, tak si ho budeš musieť zaobstarať zo svojich úspor.“ Dcéra má slzy na krajíčku, ale nevzdáva sa: „**Tak ja si ho kúpim sama, ale nemám dosť našetrených peňazí. Požičiaš mi zvyšok peňazí?**“

Anotácia

Naše potreby a túžby aj nátlak sociálnych skupín a reklám nás často nútia kúpiť si novú vec či službu, na ktorú nemáme dosť peňazí. V každom rodinnom rozpočte sa môžu objavovať položky či investície, ktoré sú zaťažované úverom. Dokonca aj deti sa niekedy dožadujú pôžičky. Hoci sa psychológovia aj ekonómovia zhodujú, že by sa deti rozhodne nemali učiť návyku žiť na dlh, väčšina detí už na základnej škole získa prvú skúsenosť s pôžičkou. **Ako sa naučiť zodpovedne pristupovať k úverovým produktom?** Čo pri pôžičkách nepodceňovať a ako veľmi je dôležité poznať poplatkové politiky u akéhokoľvek dlhu? **Prečo sa v rámci finančnej gramotnosti tak apeluje práve na pochopenie úverovej problematiky?** Prípadová štúdia poskytuje rýchle a jednoduché zorientovanie sa v úverovej politike, je odrazovým mostíkom na pochopenie pojmov a zákonných podmienok úverov a pôžičiek.

Cieľ prípadovej štúdie

Cieľom prípadovej štúdie na úrovni Štandardu finančnej gramotnosti a vzdelávacích odborov je vysvetliť základy úveru a pôžičiek. Úvod do úverovej politiky má pomôcť študentom porozumieť pojmom, poplatkom (vrátane skratky RPMN) a prípadným dosahom nesplácania úveru. Študenti sa touto prípadovou štúdiou naučia, že pôžička nie je zadarmo. Ďalej zistia, čo znamená anuitné splácanie úveru a čo je nutné pri pôžičkách sledovať pred podpísaním úverovej zmluvy.

Scenár výučbovej štúdie – projekt pre študentov

Základné otázky na riešenie štúdie:

- ▶ Čo je to pôžička/úver (alebo tiež tzv. istina/úmor)?
- ▶ Ako sa spláca úrok a ako pôžička/úver pri anuitnom splácaní?
- ▶ Aké úroky a poplatky je potrebné poznať pred podpísaním zmluvy?

Základné pojmy pôžičiek

Otvorenie témy pôžičiek a úverov je primárne o objasnení princípov produktu a jeho pojmov. Mentor môže začať výučbu krátkou diskusiou, v ktorej študenti odpovedajú na nasledujúce otázky:

- ▶ Čo je to pôžička?
 - **Pôžička/úver/dlh je záväzok, na základe ktorého veriteľ (vlastník peňazí) prenecháva peniaze dlžníkovi, ktorý sa zaväzuje vrátiť peniaze po uplynutí dohodnutej doby. Ako odmenu za zapožičanie si dohodnú úrok.**
- ▶ Majú už študenti skúsenosť s pôžičkou? Ak áno, ako ju splácali?
 - Študenti, ktorí zažili pôžičku v rodine a nemuseli dlh nikdy splatiť, sa tak učia nesprávnym finančným návykom a získavajú nízku finančnú zodpovednosť. Tento zvyk môže v budúcnosti spôsobiť, že sa ľudia dostávajú do exekúcií (súdneho vymáhania dlhu, keď sa veriteľ domáha zapožičaných peňazí späť právnou cestou). Väčšina psychológov a ekonómov sa zhoduje na tom, že by sa mládež minimálne na základnej škole mala vyhýbať dlhom a učiť sa, naopak, návyku šetriť.
- ▶ Na aký účel sa ľudia najčastejšie zadlžujú?
 - Ľudia si najčastejšie požičiavajú na svoje potreby, ktoré sú vyvolané túžbou niečo vlastniť, niečo zažiť alebo investovať do podnikania, bývania či iných aktív.

Mentor môže doplniť diskusiu nejakým konkrétnym príkladom z praxe, ktorý pomôže umocniť a uvedomiť si význam záväzku, ktorý na seba berie dlžník, spoludlžník a ručiteľ.

Spoludlžník má rovnaké povinnosti ako dlžník, je spoluvlastníkom dlhu. Automaticky sa spoludlžníkom stáva manžel/manželka. Ďalej sa spoludlžníkom môže stať osoba, ktorá na výšku takéhoto záväzku pristúpi, obvykle je to osoba blízka dlžníkovi – druh/družka a pod.

Ručiteľ ručí svojim príjmom dlžníkovi, a ak dlžník riadne nespláca svoj dlh, tak má povinnosť uspokojiť túto pohľadávku veriteľovi on. Ručiteľ má právo od dlžníka dlh následne vymáhať. Má teda o niečo vyššiu ochranu než spoludlžník.

Príbeh, o ktorý sa rozhodne mentor podeliť, by mal mieriť k objasneniu toho, prečo sa ľudia dostávajú svojou neznalosťou a finančnou nezodpovednosťou do exekúcie, prípadne **insolencie** (osobný bankrot, ktorý trvá roky podľa rozhodnutia súdu).

- ▶ Na Slovensku od roku 2017 do 2023 bolo otvorených 1 157 969 exekučných konaní. Ukončených bolo 485 203.
- ▶ **Slovenská komora exekútorov** – www.ske.sk/spravy-o-cinnosti-ske-a-se/
- ▶ V roku 2023 vyhlásilo osobný bankrot 9 701 obyvateľov Slovenska (zdroj: www.crif.sk/novinky-a-tlacove-spravy/tlacove-spravy/v-minulom-roku-zbankrotovalo-9-701-obyvatelov-slovenska/).

Slovenská komora
exekútorov

PRÍBEH RUČITEĽA:

Dvaja super kamaráti, Jaro a Tomáš, boli ako bratia. Jedného dňa prišiel Tomáš za Jarom, že si chce kúpiť motoruku. Na motoruku síce nemal našetrené, ale konečne dostal dobre platenú prácu. Rozhodol sa, že si peniaze na ňu požičia. Bol ešte v skúšobnej lehote a banka preto jeho príjem neakceptovala. Banka navrhla, aby si Tomáš zaistil ručiteľa. Jaro jeho výzvu prijal rád a stal sa Tomášovým ručiteľom. Víťazstvo, Tomášovi požičali a kúpil si svoju vysnenú motoruku. Pár mesiacov potom sa chlapci pohádali. Jaro sa odsťahoval do iného mesta a na Tomáša ďalej nepomyslel. Jedného dňa sa však cez svojich známych dozvedel, že Tomáš mal nehodu na motorke a zomrel. Jarovi preletelo hlavou: Kiež by som mu nebol umožnil získať tú pôžičku, motoruku by si nebol kúpil a toto by sa nestalo. Nič viac mu nenapadlo. Jaro sa znovu presťahoval a žil spokojne svoj život. O pár mesiacov sa stalo niečo nečakané, šokujúce. Exekútori mu obstavili účet a dostal výzvu na úhradu dvadsaťtisíc eur. Čo? Prečo? Ako je to možné? Tomáš svoj dlh nestihol splatiť. Pretože Jaro nenahlásil svoju novú adresu do banky, nedozvedel sa o povinnosti doplatiť dlh za Tomáša. Nesplatený dlh narastal o úroky a k tomu sa pripočítali poplatky exekútora. Celkom finančne bolestivá skúsenosť za vlastnú nezodpovednosť. Jaro dlh uhradil a zvyšok života sa už do podobnej situácie nedostal, rovnako ako tí, ktorým svoj príbeh rozprával.

Poznať nákladovosť pôžičky sa vyplatí

Pôžička nie je ZDARMA. Každého, kto uvažuje o pôžičke, by mala na prvom mieste zaujímať odmena, ktorú bude musieť zaplatiť za požičanie veriteľovi. Najčastejšou odmenou v úverovej politike je úrok. **Splátka úveru sa obvykle skladá z:**

- ▶ **istiny** alebo aj pôžičky/dlhu/úvoru, ktorý dlžník získava najčastejšie na základe podpísanej úverovej zmluvy;
- ▶ **úroku** alebo percentuálneho vyjadrenia odmeny/ceny za dlh. V splátkovom predaji, keď veriteľ/obchodník ponúka: „pôžičku zdarma“, je často táto odmena započítaná v cene tovaru. Úrok sa najčastejšie uvádza v ročnej sadzbe (**p. a. – per annum**). Vo chvíli, keď je pôžička drahá, „šikovní“ obchodníci odvádzajú pozornosť od tejto vysokej úrokovej sadzby tým, že uvádzajú klientom mesačnú úrokovú sadzbu (**p. m. – per mensem**). Najčastejšie p. m. sadzbu uvidíte pri kontokorentných úveroch alebo kreditnej karte, pri ktorých sú úrokové sadzby najvyššie;

Príklad:

- ▶ 3 % p. a. = 0,25 % p. m.
- ▶ 9 % p. a. = 0,75 % p. m.
- ▶ 18 % p. a. = „len“ 1,5 % p. m.
- ▶ 24 % p. a. = „len“ 2 % p. m.
- ▶ **poplatky.** Medzi najčastejšie patrí poplatok za uzavretie zmluvy a poplatok za vedenie účtu. Rozhodne je vhodné ešte pred podpísaním zmluvy sledovať aj ďalšie poplatky, ktoré síce nie sú započítané v splátke, ale dlžník by sa s nimi mohol stretnúť – napríklad sankčný poplatok, poplatok za zmenu zmluvy, poplatok za zaslanie upomienky a pod.;

